

експериментальної підготовки майбутніх учителів хімії і блоки її змісту.

Ключевые слова: хімічний експеримент, аудиторна і внеаудиторна робота, зміст підготовки, модульне навчання, педагогічні тести, експериментально-методичні компетенції.

Andriy GRABOVYI

Preparation of the future teachers of chemistry for the organizing and conducting of chemical experiment in secondary schools

The article presents the technology of preparation of the future teachers of chemistry for the organizing and conducting of chemical experiment in secondary schools, its structure and conceptual basis. Revealed the conditions of realization of the practical training on the use in the educational process of chemical experiment. Defined components of experimental training of the future teachers of chemistry and blocks of its content.

Keywords: chemical experiment, curricular and extra-curricular work, content of training, modular training, educational tests, experimental and methodical competences.

Підготовка психологів до роботи в системі освіти

Ірина ЄВТУШЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології, декан психологічного факультету

Психологічні проблеми, якими переобтяжена сучасна людина, зумовлюють необхідність створення широкої мережі психологічної служби з метою надання психологічної допомоги всім, хто її потребує. Це, у свою чергу, вимагає реорганізації освітньої системи та переорієнтації її на підготовку висококваліфікованих фахівців у галузі психологічної практики. Таку підготовку не можна звести до засвоєння психолого-відповідних академічних знань, методичних прийомів чи певних технік психологічної роботи. Набуття належного кваліфікаційного рівня передбачає особистісну корекцію майбутнього фахівця та досвід спільної практичної діяльності психолога-професіонала і початківця.

Підготовка фахівців на психологічному факультеті Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького здійснюється за спеціальностями «Психологія» та «Практична психологія» та за спеціалізаціями «Медична психологія», «Соціальна психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Психологія творчості», «Економічна психологія».

Науково-педагогічними працівниками опубліковано 10 посібників із грифом МОН України, зокрема «Хрестоматія навчальних програм з проблем гендерного розвитку» і посібник «Гендерний розвиток у суспільстві» (конспекти лекцій) (автор – Н.О. Дерій, лауреат Всеукраїнського конкурсу навчальних програм з гендерної проблематики (2004) за навчальну програму зі спецкурсу «Стать і сексуальність суб'єкта: психолого-педагогічний погляд», нагороджена грамотою Міністерства освіти і науки України).

Нині на психологічному факультеті діє наукова школа доктора психологічних наук, академіка НАПН України, професора Т.С. Яценко. Науковцями сформовано основи системи групової корекції за методом активного соціально-психологічного навчання (АСПН), розроблено методики глибинної психокорекції та психоаналізу комплексу тематичних малюнків. Наукові здобутки активно використовуються як аспірантами, так і викладачами кафедр

психології з метою поліпшення підготовки психологів-практиків та розвитку науково-дослідної діяльності. Розроблено психодинамічну теорію та методологію глибинно-психологічної корекції, яка реалізується в групі активного соціально-психологічного навчання; розкрито механізми оптимальних динамічних змін у напрямі групової інтеграції взаємин та індивідуально-особистісних змін; сформовано інструментальну основу забезпечення глибинної корекції у груповому та індивідуальному варіантах; розкрито внутрішню динаміку психіки в суперечності її взаємозв'язків та взаємозалежностей «за горизонталлю», яка доповнює відкрити З.Фрейдом структуру психіки «за вертикаллю».

Науковцями встановлено взаємозв'язок та взаємозалежність між свідомою та несвідомою сферами психіки в її суперечливій сутності за типом антономії, зв'язок свідомої та несвідомої сфер в їх обернено-симетричній взаємозалежності; розкрито динамічні аспекти психіки в трьох ракурсах: структурному, енергетичному та функціональному; уточнено функціональні особливості свідомої та несвідомої сфер; відкрито нову класифікацію психологічних захистів – базові (особистісні) та ситуативні (периферійні); досліджено прикладні аспекти глибинно-психологічної корекції та

розроблено Галузевий стандарт вищої освіти (спеціальність «Практична психологія»).

Розроблена професором Т.С. Яценко психодинамічна теорія ґрунтується на емпіричних результатах групової психокорекції за її авторським методом АСПН, яким синтезовано принципи організації групової, соціотренінгової роботи та гуманістичної спрямованості на пізнання особистості в її індивідуально-неповторних виявах. За темою «Теоретичні та методологічні основи групової психокорекційної роботи за методом АСПН» на факультеті тривають наукові дослідження.

Викладачі факультету читають лекції, проходять курси підвищення кваліфікації у провідних європейських, російських навчальних та науково-дослідних закладах, беруть участь у міжнародних конференціях у Вітебську (Білорусь), Москві, Обнінську (Росія), Мюнхені, Берліні (Німеччина), Санта-Роза (Бразилія), Страсбурзі (Франція). Загалом за останні три роки викладачі факультету стали учасниками понад 70 конференцій як в Україні, так і за її межами.

Науковці психологічного факультету успішно співпрацюють з фахівцями вітчизняних та зарубіжних освітніх, наукових, медичних закладів, зокрема: Європейської конфедерації психоаналітичної психотерапії, кафедри клінічної психології Університету імені Луї Пастера (м. Страсбург, Франція), Міжнародної психоаналітичної асоціації, Науково-дослідного об'єднання «Індивідуальність, пізнання та соціальні зв'язки» (м. Страсбург, Франція), Паризької психоаналітичної спілки, Французької психіатричної федерації, Шведської психоаналітичної спілки, Міжрегіональної суспільної організації «Російська психоаналітична спілка» (м. Москва), Санкт-Петербурзького науково-дослідного інституту імені В.М. Бехтерева, факультету психології Московського державного університету імені М.В. Ломоносова (кафедра вікової психології), Спілки психологів України, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (м. Київ), Кримського державного гуманітарного університету (м. Ялта), Університету «Львівський Ставропігійон», Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ), Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника (м. Івано-Франківськ), Слов'янського державного педагогічного університету, Черкаського гуманітарно-правового ліцею, Черкаської обласної лікарні (неврологічне відділення), обласної психіатричної лікарні (м. Сміла), обласного психоневрологічного диспансеру, Центру неврозів (м. Черкаси), черкаських міських пологових будинків № 1, № 2, обласного наркологічного диспансеру, управління Державного департаменту України з питань виконання покарань у Черкаській області, обласного центру профілактики та боротьби зі СНІДом.

За час існування факультету створено лабораторію глибинної психології, спеціально обладнану для психологічного консультування та групових занять за методом активного соціально-психологічного навчання, оснащено комп'ютерний клас.

Проблема забезпечення психічного здоров'я майбутніх психологів розв'язується у процесі їхньої підготовки до професійної діяльності шляхом введення корекційних курсів глибинно-психологічної орієнтації, що уможливорює інтеграцію психокорекційних та виховних засобів впливу. Організація та проведення виховної роботи на психологічному факультеті передбачає максимальне поєднання виховних засобів із психокорекційними результатами груп активного соціально-психологічного навчання, яке сприяє оптимізації розвитку особистості майбутнього психолога.

Комплекс виховних заходів корекційного спрямування охоплює: Тиждень першокурсника, Тиждень психології, Свято відмінника, конкурси «Міс факультету» й «Лісова красуня», Новорічний бал-маскарад. Мета заходів – розширення творчих можливостей студентів, формування здатності брати на себе відповідальність, самостійно приймати рішення, розвиток уміння згуртовувати колектив у спільній діяльності. Критеріями ефективності виховної роботи є спільна творчість у художній самодіяльності та проведення фрагментів тренінгових занять у рамках заходу на засадах самоорганізації.

Під час проведення виховних заходів акцентується увага на категорії взаємин як компоненті професійної підготовки, що передбачає створення належних умов у процесі виховної роботи задля досягнення оптимальної взаємодії на рівнях «викладач – студент» і «студент – студент». Цьому сприяє створений актив – студентська рада факультету.

Студентське самоврядування є важливим інтегруючим чинником освітньо-виховних заходів. Студенти-психологи докладають значних зусиль щодо розвитку та забезпечення ефективної роботи гуртків, секцій, клубів різного спрямування. Це формує навички наукової, публіцистичної, професійної діяльності. Студенти мають змогу спілкуватися з майбутніми колегами з інших навчальних закладів, які займаються проблемами практичної психології. Обмін досвідом, двосторонні поїздки, зустрічі із цікавими людьми та гостями університету дають можливість молоді реалізовувати й розвивати комунікативні, організаторські, творчі здібності.

Активна участь у виховних заходах сприяє розвитку саморефлексії та поглибленню самоусвідомлення, розвитку творчого потенціалу студентів, подоланню скутості, яку створюють психологічні бар'єри. Реалізація можливостей пізнати самого себе, зрозуміти власний емоційний стан, розкрити здібності, потенційні здатності готує майбутнього психолога до ефективної професійної діяльності.

Отже, у процесі фахової підготовки студентів-психологів наріжною є проблема гармонійного поєднання психокорекції з вихованням. Дотримання принципу такої єдності сприяє розвитку особистості майбутнього психолога, його професійному становленню, що виявляється, зокрема, у роботі з дітьми шкільного віку.

Робота зі школярами передбачає осмислення проблем цього вікового періоду та зумовлює необхідність адаптації методу активного соціально-психологічного навчання. Теоретичне осмислення є необхідною передумовою підготовки фахівців-психологів до проведення групових психокорекційних занять у школі.

Як відомо, підлітковий та старший шкільний вік – це час активного пошуку особистості, самовідкриття шляхом становлення системи цінностей, що впливають на визначення перспектив життя. Одна з найважливіших потреб дітей шкільного віку – потреба в забезпеченні успіху, впевненості у собі, у відчутті психологічної сили (самовпевненості), утвердженні власної гідності. Підлітки, зокрема, мають усвідомити і прийняти власні почуття незалежно від їх валентності та зрозуміти емоційний світ інших людей у процесі спілкування з ними. Вони відчують труднощі у виявленні іншим людям (батькам) своїх бажань, почуттів, думок, переконань.

Юнацький період може бути надміру емоційно навантаженим, що нерідко супроводжується почуттям самотності. Звичайним явищем є те, що діти старшого шкільного віку відчують тривогу й безпорадність перед певними соціальними суперечностями, до вирішення яких вони не готові. У цей період життя молода людина відчуває потребу в соціальному схваленні вчинків, що знижує напругу й емоції. АСПН сприяє формуванню здатності виражати позитивні почуття до інших людей, це знижує актуалізацію вимог щодо необхідності схвалення гідностей «Я». Звідси загострюється психологічна проблема суперечності між потребою у схваленні та схильністю до незалежності. Молоді люди часто перебувають під впливом прагнення успіху, що нерідко не вписується в загальноприйняті стандарти.

Діти старшого шкільного віку прагнуть незалежності від батьків та водночас потребують безпеки, яку їм повинна надати родина, що і є залежністю від неї. Молодим людям загалом ще важко приймати рішення, хоча вони відчують у цьому гостру потребу та потребу в підтримці. Формування особистісних характеристик, з огляду на зазначені суперечності, вплине на майбутнє життя юнаків, наприклад на рішення щодо вибору професії та здобуття відповідної освіти. Для того щоб зробити правильний вибір у житті, вони повинні мати інформацію про свої здібності й інтереси, а також про ту суб'єктивну реальність «Я», яку можна пізнати лише у процесі активного соціально-психологічного навчання.

У період формування особистості як підлітка, так і юнака яскравого вираження набувають суперечності, породжені статевим дозріванням. Тому школярам необхідна не лише роз'яснювальна допомога, а й участь у діагностико-корекційному процесі, що сприяє вирішенню внутрішніх суперечностей та оптимізує особисте життя. Підлітки можуть відчувати труднощі в осягненні того, що означає бути чоловіком чи жінкою; вони не уявляють, яким

чоловіком (якою жінкою) хотіли б стати. Їм часто бракує довіри дорослих, а також впевненості у прийнятті важливих рішень. Так само підліткам потрібна підтримка важливих для них людей, зокрема запевнення, що їх люблять, а не осуджують.

Важливою умовою є наявність авторитетів, гідних для наслідування, адже підлітки обтяжені внутрішньою суперечністю: прагненням до свободи та страхом перед нею; вони також потребують допомоги в подоланні амбівалентних почуттів до батьків та людей загалом. Усі ці питання розглядаються в групах АСПН та стають предметом досліджень з метою виявлення психологічних причин деструкцій психіки школярів, глибинних детермінант, що формувались у сім'ї.

Отже, коротка характеристика деяких актуальних проблем старшого підліткового та юнацького віку (від 14 до 17 років) доводить необхідність проведення діагностико-корекційної роботи з метою оптимізації психіки школярів шляхом нівелювання особистісних деструкцій. Групові обговорення проблем цього віку особливо актуальні для молодих людей у період їх особистісного становлення. Уже сама можливість вільного висловлювання в групах АСПН у форматі щирості, прийняття іншої людини такою, якою вона є, довіри, психологічної підтримки тощо сприяє формуванню навичок оптимального спілкування та партнерства у взаєминах.

Участь у групах АСПН дає змогу старшим підліткам і юнакам об'єктивувати власні суперечливі почуття, сприяє навчанню спілкування з однолітками та дорослими, забезпечує досвід моделювання різних життєвих ситуацій та можливостей їх вирішення за найменших енергетичних витрат. Школярі в АСПН можуть навчитися безконфліктно приймати чи відхиляти запропоноване іншими рішення, оптимально вибудовувати дискусію, обмінюватися інформацією щодо самосприйняття та взаємоприйняття. Атмосфера в групі сприяє спонтанному самовираженню у взаєминах з іншими. Група психокорекції – це лабораторія, де молоді люди мають можливість досліджувати психічну реальність без психологічного ризику для себе, зокрема об'єктні відношення з людьми, які залежать від родинних взаємин та тенденцій їх перенесення на актуальну ситуацію спілкування. Унікальна цінність такого типу групової роботи полягає в тому, що інтелектуальні здобутки школярів примножуються завдяки розширенню рефлексивних знань, що спираються на розвиток їх сензитивності, емоційної чутливості, емпатії та рефлексивності.

Необхідно підкреслити, що застосування групової психокорекційної практики є важливою передумовою підготовки висококваліфікованих фахівців, які працюватимуть у сфері освіти. Отже, навчання в групі АСПН сприяє особистісному зростанню, розвитку і розширенню комунікативної компетентності та соціально-перцептивного інтелекту. З огляду на це, можна дійти висновку, що АСПН оптимізує виховний процес як у школі, так і в родині.

Анонції

Ірина ЄВТУШЕНКО**Підготовка психологів до роботи в системі освіти**

У статті висвітлено проблему підготовки психологів до роботи в системі освіти. Особливу увагу приділено забезпеченню психічного здоров'я майбутніх фахівців у процесі їх підготовки до професійної діяльності шляхом поєднання психокорекційних та виховних засобів впливу. Розглянуто переваги методу активного соціально-психологічного навчання, що сприяє оптимізації виховного процесу.

Ключові слова: професійна підготовка, метод активного соціально-психологічного навчання, групова психокорекція, психодинамічна теорія.

Ірина ЄВТУШЕНКО**Подготовка психологов к работе в системе образования**

В статье раскрыта проблема подготовки психологов к работе в системе образования. Особое внимание уделено обеспечению психического здоровья будущих специалистов в процессе их подготовки к профессиональной деятельности путём интеграции

психокоррекционных и воспитательных средств влияния. Рассмотрены преимущества метода активного социально-психологического обучения, который способствует оптимизации воспитательного процесса.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, метод активного социально-психологического обучения, групповая психокоррекция, психодинамическая теория.

Iryna YEVTUSHENKO**Preparation of psychologists to work in the educational system**

In the article the problem of preparation of psychologists to work in the educational system is disclosed. The special attention is given to maintenance of mental health of the future specialists during their training for professional work by combining of the psycho-correctional and educational means of influence. The article discusses the advantages of the method of active social-psychological training, which contributes to the optimization of educational process.

Keywords: vocational training, method of active social-psychological training, group psycho-correction, psychodynamic theory.

Підготовка практичних психологів для закладів освіти

Наталія ШАВРОВСЬКА,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології психологічного факультету,

Людмила СМАЛИУС,

старший викладач кафедри психології психологічного факультету

Близько двадцяти років існує психологічна служба України. Підвищується психологічна грамотність населення, зростає потреба у висококваліфікованих фахівцях, здатних допомогти учасникам освітньо-виховного процесу усвідомити психологічні аспекти педагогічних завдань: оволодіння оптимальними технологіями виховання та навчання дітей різного віку, розуміння необхідних змін у стосунках підростаючої особистості з іншими людьми задля її саморозвитку.

Провідним завданням психологічної служби в системі освіти є психологічне забезпечення навчально-виховного процесу. Специфіка роботи психологів освітніх закладів полягає у співпраці з усіма

учасниками навчально-виховного процесу: дітьми, учнями, студентами, педагогами, батьками.

На кожній ланці роботи (дошкільний навчальний заклад, загальноосвітній навчальний заклад, вищий навчальний заклад) перед психологом постають такі головні завдання:

- у дошкільному навчальному закладі важливіми є відслідковування відповідності досліджуваних явищ нормі психічного розвитку дитини, підвищення психологічної культури батьків, проведення розвивально-корекційних заходів із дітьми;

- у загальноосвітньому навчальному закладі головна роль відводиться процесу адаптації першокласників, вивченню їх готовності до навчання у школі, стимулюванню мотивації до навчання, проведенню розвивально-корекційних заходів, тренінгів розвитку комунікативних навичок, заходів щодо розвитку самопізнання для підлітків, роботі з важковиховуваними дітьми, професійній орієнтації,